

УДК 343

T. Savenkova

SEPARATION OF A CRIME OF CONCEALING OR DISTORTING INFORMATION ABOUT THE ECOLOGICAL STATE OR MORBIDITY OF THE POPULATION FROM RELATED OFFENSES AND SIMILAR ADMINISTRATIVE DELINQUENCY

Т.Г. Савенкова

*ст. викладач кафедри кримінального права,
кримінології, цивільного та господарського права
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ*

ВІДМЕЖУВАННЯ ЗЛОЧИНУ ПРИХОВУВАННЯ АБО ПЕРЕКРУЧЕННЯ ВІДОМОСТЕЙ ПРО ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН АБО ЗАХВОРЮВАНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ВІД СУМІЖНИХ ЗЛОЧИНІВ ТА АНАЛОГІЧНОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО ДЕЛІКТУ

Постановка проблеми. Питання, що стосуються відмежування злочину, передбаченого ст. 238 Кримінального кодексу України (далі КК України), від суміжного (ч. 3 ст. 243 КК України) та аналогічного адміністративно-правового делікту мають важливе значення для теорії кримінального права та правозастосовної практики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми відмежування злочину, передбаченого ст. 238 КК України, від суміжних злочинів та аналогічного адміністративно-правового делікту не висвітлювалися в публікаціях та не отримали дослідження до цього часу.

Мета статті полягає у з'ясуванні відмежування злочину приховування або перекучення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення від суміжних злочинів та аналогічного адміністративно-правового делікту.

Основні результати дослідження. З метою дослідження певного складу злочину, з'ясування його ознак і правильної кваліфікації необхідно провести чітке відмежування його від суміжних злочинів та аналогічного адміністративно-правового делікту. Для цього необхідно з'ясувати, що слід розуміти під суміжними злочинами. У цьому сенсі слід погодитися з висловлюваннями В.М. Кудрявцева, що залежно від кількості відмежувальних ознак між складами злочинів виділяється три основних варіанти схожості складів злочинів:

1) які не мають між собою жодної спільної ознаки (крім осудності і віку суб'єкта); 2) котрі мають невелику кількість спільних ознак; 3) які мають всі спільні ознаки, крім однієї [1, с. 127]. Найскладнішим є відмежування третьої групи, саме такі склади злочинів можна вважати суміжними. При цьому суміжність злочинів необхідно відрізнити від конкуренції норм. Відмінність між цими категоріями полягає в тому, що суміжні склади відмежовуються між собою за однією чи декількома ознаками, тобто один із суміжних складів злочинів має ознаку, якої немає в іншому складі, але при цьому інший склад має ознаку (або ознаки), відсутню в першому складі злочину, а при конкуренції норм лише один склад злочину має ознаку, яка відсутня в іншому діянні [1, с. 215]. Ця позиція підтримується й іншими фахівцями [2, с. 102; 3, с. 86].

Враховуючи таке доктринальне розуміння суміжних злочинів, вважаємо за можливе розглядати суміжні злочини з діянням приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення. У зв'язку з цим слід зазначити, що кожен злочин має ряд загальних ознак з іншими злочинами, тому труднощі, що виникають при кваліфікації, і пояснюються цією обставиною. Для того, щоб правильно встановити той чи інший склад злочину, необхідно вміти чітко відмежувати його від суміжних складів злочинів, а саме: встановлюючи властиві злочину приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення, слід виключити ті з них, які йому непритаманні, постійно поглиблюючи аналіз цієї правової норми на основі дослідження фактичних обставин вчиненого. Лише такий підхід даватиме можливість відмежувати злочин, передбачений ст. 238 КК України, від суміжних. На нашу думку, досить чітко цю позицію висловив В.М. Кудрявцев: «По суті справи весь процес кваліфікації злочину полягає у послідовному відмежуванні кожної ознаки вчиненого діяння від ознак інших, суміжних злочинів. Можна сказати, що розмежування злочинів — зворотний бік кваліфікації» [1, с. 146].

Відповідь на запитання, за якими саме ознаками слід відрізнити злочин приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення від суміжних злочинів, на наше переконання, має не тільки теоретичне, а й важливе практичне значення. Найбільш прийнятним є послідовне їх відмежування за окремими елементами об'єкта й об'єктивної сторони, суб'єкта і суб'єктивної сторони і за ознаками кожного з цих елементів. Виходячи з викладених вище методологічних вимог, проведемо відмежування злочину приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення (ст. 238 КК) від злочину, передбаченого ч. 3 ст. 243 КК України.

Відмежування за об'єктом та предметом цих злочинів. Різницю у порівнюваних складах злочинів слід проводити, насамперед, за основним об'єктом посягання, якщо при приховуванні або перекрученні відомостей про екологічний стан або захворюваність населення основним безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини, що забезпечують умови (стосунки) з належного, тобто встановленого чинним законодавством, доведенням до адресатів відомостей про екологічний, в тому числі радіаційний стан, стан, який

пов'язаний із забрудненням земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, харчових продуктів і продовольчої сировини і такий, що негативно впливає на здоров'я людей, рослинний та тваринний світ, а також про стан захворюваності населення в районах з підвищеною екологічною небезпекою або в місцевості, оголошеній зоною надзвичайної екологічної ситуації, або такі, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки з метою гарантування безпечного навколишнього природного середовища для всього живого, то додатковим безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини, що забезпечують умови (стосунки) з охорони життя та здоров'я людей, убезпечення захворюваності населення та інших тяжких наслідків [3, с. 101], а за ч. 3 ст. 243 КК України основним безпосереднім об'єктом злочину є суспільні відносини, що забезпечують умови (стосунки) з належного інформування (повідомлення) спеціально відповідальним за те особам про підготовлюване або здійснене внаслідок крайньої потреби скидання, чи невідворотні втрати ними шкідливих речовин чи сумішей, що містять такі речовини понад встановлені норми, інших відходів з метою охорони, раціонального використання, відтворення й оздоровлення внутрішніх морських і територіальних вод України, вод відкритого моря у сприятливому для життєдіяльності стані для теперішніх і майбутніх поколінь. Натомість додатковим безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини, що забезпечують умови з охони життя, здоров'я людей, біоресурсів моря, рекреаційних ресурсів моря та інших законних видів використання моря [4, с. 29]. Крім того, істотна відмінність цих злочинів є й у предметах цих діянь. Для злочину, передбаченого ст. 238 КК України, предметом злочину є відомості про: 1) екологічний стан, який пов'язаний із забрудненням земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, харчових продуктів і продовольчої сировини, що призвів до порушення екологічних нормативів, які встановлюють гранично допустимі викиди та скиди у навколишнє природне середовище забруднюючих хімічних речовин і сумішей, рівнів допустимого шкідливого впливу на нього фізичних та біологічних факторів, які негативно впливають на здоров'я людей, рослинний та тваринний світ, а також на стан захворюваності населення в районах з підвищеною екологічною небезпекою; 2) радіаційний стан, який пов'язаний із забрудненням земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, харчових продуктів і продовольчої сировини, що призвів до відхилення рівнів радіації від норми, які стають такими, коли їх ефект негативно впливає на здоров'я людей, рослинний та тваринний світ, а також на стан захворюваності населення в районах з підвищеною екологічною небезпекою; 3) стан захворюваності населення, тобто про кількість хворих у районі з підвищеною екологічною небезпекою на хвороби, характерні для забруднення, що мало місце у цьому районі (зокрема, захворювання променевою хворобою при радіоактивному забрудненні), про діагнози, які були поставлені, динаміку захворюваності, зв'язок специфічних хвороб із погіршенням екологічної обстановки, а також хвороби загальної етіології (наприклад, рак, запалення легенів, виразки шлунку тощо) [5, с. 140]. Натомість предметом злочину, передбаченого ч. 3 ст. 243 КК України, є інформація про підготовлюване або здійснене внаслідок крайньої потреби скидання чи невідворотні втрати ними

в межах внутрішніх морських і територіальних вод України або у відкритому морі шкідливих речовин чи сумішей, що містять такі речовини понад встановлені норми, інших відходів.

Відмежування злочинів за об'єктивною стороною. Об'єктивна сторона злочину — це елемент, як правило, що найбільш повно відображений у диспозиції ст. 238 КК України. Тому відмежування злочинів за ознаками цієї сторони на перший погляд може видатися не дуже складним. Проте, насправді помилок при застосуванні закону тут, як правило, більше всього. Пояснюється це тим, що помилки при відмежуванні складів злочинів ознаки, що характеризують об'єктивну сторону, зустрічаються частіше, ніж інші. Отже, правильне встановлення ознак об'єктивної сторони є важливим з багатьох причин. Воно нерідко дає можливість встановити ознаки об'єкта й суб'єкта та суб'єктивної сторони злочинного посягання. Таке посягання на деякі конкретні суспільні відносини може бути вчинено взагалі обмеженою кількістю способів і лише спеціальним суб'єктом та з певною формою вини. Як правило, порушення діянням об'єкта, що охороняється, може бути вчинено не будь-якими, а тільки певними діями, характер яких визначається у першу чергу властивостями самого об'єкта [6, с. 137]. Правильно встановивши спосіб, засоби, джерела та місця дії, ми в ряді випадків можемо зробити обґрунтований висновок про об'єкт або хоча б про приблизне коло об'єктів злочинного посягання, а інколи про форму вини [7, с. 161].

Визначення ознак об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 238 КК України, які відмежовують їх від ознак об'єктивної сторони злочину, передбаченого ч. 3 ст. 243 КК України, необхідно здійснювати шляхом виявлення змісту об'єктивної сторони суміжних складів. З цією метою ми системно згрупували і співставили ознаки об'єктивної сторони, зафіксованої в диспозиціях ч. 1 та 2 ст. 238 КК України обов'язковими ознаками об'єктивної сторони є: 1) діяння (дії або бездіяльність). Стосовно активних дій, то виходячи з диспозиції ч. 1 та 2 ст. 238 КК України вони сформульовані в законі таким чином: а) умисне перекручення службовою особою відомостей про екологічний стан, який пов'язаний із забрудненням земель і такий, що негативно впливає на здоров'я людей, на рослинний та тваринний світ; б) умисне перекручення службовою особою відомостей про екологічний стан, який пов'язаний із забрудненням водних ресурсів і такий, що негативно впливає на здоров'я людей, на рослинний та тваринний світ тощо. Щодо бездіяльності, то в законі (ч. 1 ст. 238 КК України), вона виражена наступним чином: а) приховування службовою особою відомостей про екологічний стан, стан, який пов'язаний із забрудненням земель; б) приховування службовою особою відомостей про екологічний стан, стан, який пов'язаний із забрудненням водних ресурсів і т. ін. [8, с. 149]. Дією і бездіяльністю вчиняється також злочин, передбачений ч. 2 ст. 238 КК України, а за ознакою «ті самі діяння, що спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки за злочин, передбачений ч. 2 ст. 238 КК України, характеризується дією, бездіяльністю, суспільно небезпечними наслідками та необхідним причинним зв'язком між діянням та наслідками, що настали [9, с. 135]. Натомість злочин, передбачений ч. 3 ст. 243 КК України, вчиняється

лише бездіяльністю, а саме неповідомленням спеціально відповідальними за те особами морських та повітряних суден або інших засобів і споруд, що знаходяться у морі, адміністрації найближчого порту України, іншому уповноваженому органу або особі, а у разі скидання з метою поховання – і організації, яка видає дозволи на скидання інформації і т. ін. [10].

Місцем вчинення злочину, передбаченого ст. 238 КК України, є положення, що стосується умов вчинення злочину, і в нашому випадку відноситься як до приховування, так і перекручення службою особою відомостей про стан захворюваності населення в районах з підвищеною екологічною небезпекою, а також ч. 2 ст. 238 КК України позначається «...в місцевості, оголошеній зоною надзвичайної екологічної ситуації» [8, с. 135]. Натомість місцем вчинення злочину, виходячи з його описання в ч. 3 ст. 243 КК України, може бути внутрішнє море, територіальне море, відкрите море [9].

Наступною ознакою об'єктивної сторони злочину, передбаченого ч. 1 ст. 238 КК України, є специфічні умови, в яких вчиняється злочин або шляхом дії, або бездіяльності й позначається в законі як «...екологічний, в тому числі і радіаційний стан...» [9]. Натомість обстановка вчинення злочину, передбаченого ч. 3 ст. 243 КК України, позначається в законі «...підготовлюване або здійснене внаслідок крайньої потреби скидання...» [9].

Для злочину, передбаченого ч. 3 ст. 243 КК України, притаманні також такі обов'язкові ознаки об'єктивної сторони, як джерела вчинення злочину: «повітряні судна, морські судна або інші засоби і споруди, що знаходяться в морі», тобто відбувається забруднення. Крім того, для об'єктивної сторони злочину, передбаченого ч. 3 ст. 243 КК України, характерна така обов'язкова ознака об'єктивної сторони, як засоби вчинення злочину – це шкідливі речовини чи суміші, що містять такі речовини понад встановлені норми, інші відходи [9].

Відмежування за суб'єктами злочину. Розмежування злочинів залежно від їх суб'єктів у більшості випадків не викликає труднощів. Це пояснюється тим, що ознаки суб'єкта цих злочинів бувають зазначені в законі і легко можуть бути встановлені. Для злочинів, передбачених ст. 238 та ч. 1 ст. 243 КК України, містяться такі загальні вказівки, зокрема, для ст. 238 КК України це положення описується наступним чином: «приховування або умисне перекручення службовою особою...», а для ч. 3 ст. 243 КК України міститься припис закону такий: «неповідомлення спеціально відповідальним за те особами морських та повітряних суден або інших засобів і споруд, що знаходяться в морі...» [9]. Так, для ст. 238 КК України суб'єктом злочину може бути фізична осудна, спеціально уповноважена службова особа, яка приховує або умисно перекручує відомості про екологічний, в тому числі радіаційний стан, який пов'язаний із забрудненням земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, харчових продуктів і продовольчої сировини і такий, що негативно впливає на здоров'я людей, рослинний та тваринний світ, а також про стан захворюваності населення в районах з підвищеною економічною небезпекою, якій до моменту вчинення злочину виповнився вік кримінальної відповідальності [11, с. 106]. Натомість суб'єктом злочину, передбаченого ч. 3 ст. 243 КК України, можуть

бути спеціально відповідальні особи морських та повітряних суден або інших засобів і споруд, що знаходяться в морі за своєчасне повідомлення адміністрації найближчого порту України, іншому уповноваженому органу або особі у разі скидання з метою поховання, і організації, яка видає дозволи на скидання, інформації про підготовлювання або здійснення внаслідок крайньої потреби скидання чи невідвортної втрати ними в межах і територіальних вод України або у відкритому морі, зазначених у ст. 243 КК України, речовин і матеріалів (це можуть бути службові особи — капітани морських суден, командири повітряних суден, особи командного складу, які відповідають за цю операцію тощо) [12, с. 55].

Відмежування злочинів за суб'єктивною стороною. Суб'єктивна сторона злочину є відображенням у свідомості суб'єкта об'єктивних ознак вчиненого і характеризує ставлення до них суб'єкта [12, с. 131]. Вивчення матеріалів досудового слідства і судової практики свідчить про те, що значна кількість помилок при кваліфікації злочинів допускається або через неправильне розуміння суб'єктивних ознак цих складів, або з причини неглибокого їх з'ясування. Кримінальне право України не віддає пріоритету ні об'єктивним, ні суб'єктивним ознакам. Якщо переоцінка об'єктивних ознак призводить до об'єктивного ставлення в вину, то переоцінка суб'єктивних факторів призвела б до засудження за думки, а не за дії. І те, й інше суперечить вимогам законності, яка має своїм основним завданням боротьбу з різними антисуспільними явищами, забезпечення непохитності суспільного і державного ладу, тому проголошення деякими авторами до так званого пріоритету суб'єктивного ставлення у вину має хибний, суб'єктивістський підхід до кримінально-правового ставлення у вину і не може бути прийнятий практикою [14, с. 140].

Основний критерій відмежування за суб'єктивною стороною — це форма та вид вини. Але як визначити, чи передбачає той чи інший склад злочину, вину умисну або необережну, із чого виходити? Це може бути: а) прямо вказано в законі; б) впливати зі змісту вживаних у ньому термінів; в) із вказівок закону на мотив і мету, що характеризують умисні дії; г) виходити із системного тлумачення закону [15, с. 117]. Так, щодо суб'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 238 КК України, можна стверджувати, що законодавча конструкція об'єктивної сторони цього злочину свідчить — ці злочини вчиняються як умисно, так із подвійною формою вини (умислу, діяння і необережності) до наслідків; мета і мотив у цьому злочині відноситься до факультативної ознаки [16, с. 126]. У той же час суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ч. 3 ст. 243 КК України, характеризується виною у формі умислу (умисел для цього злочину може бути лише прямий) [17, с. 45]. Мотив і мета цього злочину може бути різноманітна і не впливає на кваліфікацію (за виключення ознаки скидання з метою поховання).

Відмежування кримінально-каранного діяння приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення від аналогічних адміністративно-правових деліктів. Слід звернути увагу на те, що шкода суспільним відносинам, що нами досліджується, заподіюється не тільки чинними посяганнями, а й іншими правопорушеннями, які тягнуть за собою

адміністративну або дисциплінарну відповідальність. Необхідною умовою успішної боротьби з такими правопорушеннями і обґрунтованим застосуванням заходів правового впливу є правильна юридична оцінка вчинених дій або бездіяльність. У зв'язку з цим виникає необхідність розгляду питання про співвідношення приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення як злочину і як адміністративно-правового делікту (статті 82-3, 83-1, 91-4 Глава 7. Адміністративні правопорушення у сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини; ст. 188-5, ст. 188-11, ст. 212-2, ст. 212-3 Глава 15 Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок Управління КУПрАП).

Питання про кваліфікацію та відмежування злочинів і проступків в загальнотеоретичному плані привертає увагу дослідників-юристів, причому нерідко висловлюються різні думки з проблем, які нас цікавлять. Значна кількість учених вважають, що відмінність між злочином і адміністративним та дисциплінарним проступками визначається наявністю або відсутністю суспільної небезпеки вчиненого діяння. Так, Н.Д. Дурманов зазначає, що «при розмежуванні злочинів та інших видів правопорушень вирішальне значення має наявність або відсутність основної ознаки злочину — суспільної небезпеки діяння [18, с. 311]. Аналогічного погляду дотримувалися М. Лисов, М.С. Строгович, Д.П. Клошніченко, А.Н. Даньшин, О.М. Якуба...» [18, с. 13; 19, с. 199–200; 20, с. 34, 36; 21, с. 107; 22, с. 163–165]. Однак є й інші висловлювання, що стосуються відмежування злочину від адміністративного та дисциплінарного проступків. Так, А.А. Піонтковський вказував, що відмінність злочину від дисциплінарного і адміністративного проступку полягає в ступені їх суспільної небезпеки [23, с. 41]. Такої ж точки зору підтримувалися А.В. Луньов, А.Ш. Якупов, Н.Ф. Кузнецова, Б.А. Курінов [23, с. 41; 24, с. 42; 26, с. 122; 27, с. 12].

Як відомо, основна ознака всякого соціального явища концентровано висловлює самі важливі йому властивості ознаки в їх органічному взаємозв'язку, без яких саме явище існувати не може. Злочини та адміністративні чи дисциплінарні проступки характеризуються внутрішньо притаманною їм об'єктивною якістю — суспільною небезпекою, тобто, основною ознакою, суть якої полягає в реальному заподіянні або можливості заподіяння шкоди суспільним відносинам [26, с. 60]. Якщо це так, то, очевидно, саме дана ознака і повинна бути покладена в основу відмежування злочину, передбаченого ст. 238 КК України і адміністративних правопорушень, передбачених статтями 82-3, 83-1, 91-4, 188-5, 188-11, 212-2, 212-3 КУПрАП. Для більш конкретного розгляду питання необхідно проаналізувати й інші моменти, виходячи з того, що у всякому правопорушенні можна виділити два аспекти, що визначають в кінцевому рахунку характер і ступінь суспільної небезпеки — якісний і кількісний. Якщо говорити про характер суспільної небезпеки, то це, передусім якісна визначеність, відмінна якість конкретного виду правопорушення [26, с. 60]. Саме цим один вид правопорушення відрізняється від іншого (злочин приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або

захворюваність населення від адміністративних правопорушень, передбачених стст. 82-3; 83-1, 91-4, 188-5, 188-11, 212-2, 212-3 КУПрАП), однак злочинні прояви кожного з таких видів можуть бути найрізноманітнішими. Тому в практичній діяльності виникає необхідність враховувати і кількісні параметри небезпеки правопорушення того чи іншого виду. А роль загального «вимірювача» належить категорії «ступінь суспільної небезпеки». Ознаки, які різко змінюють ступінь суспільної небезпеки, правопорушення у бік її зростання або повторення, закладаються в диспозиції кримінально-правової норми, яка визначає тим самим конкретний вид правопорушення як злочин. Сказане має принципове значення при відмежуванні злочину, передбаченого ст. 238 КК України, від суміжного адміністративно-правового делікту.

Перш, ніж приступити до відмежування названого злочину від суміжного адміністративного правопорушення, необхідно усвідомити, які ознаки покладені законодавцем в основу криміналізації злочину приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення. Виходячи з цього, можна дати розмежувальні критерії злочинного приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення та аналогічного адміністративно-правового делікту. Ми переконані, що приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення може бути проступком або кримінально каранним діянням залежно від характеру самої дії або від обставин, в яких воно відбувається. Наприклад, приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення, що не обтяжене спеціальними обставинами, зокрема, «що негативно впливає на здоров'я людей, рослинний та тваринний світ, а також про стан захворюваності населення в районах з підвищеною екологічною небезпекою або ж ті самі діяння, вчинені повторно або в місцевості, оголошеній зоною надзвичайної екологічної ситуації, або такі, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки», в даному випадку є адміністративно-правовим правопорушенням і тягне за собою адміністративне стягнення [10].

Розглянемо відмежування злочину, передбаченого ст. 238 КК України, від адміністративних правопорушень, передбачених за статтями 82-3, 83-1, 91-4, 188-5, 188-11, 212-2, 213-3 КУПрАП за безпосереднім об'єктом та предметом, зазначених правопорушень. Враховуючи те, що об'єкт та предмет злочину, передбаченого ст. 238 КК України, нами визначений вище, то ми лише звернемося до об'єкта та предмета адміністративно-правових правопорушень. Так, безпосереднім об'єктом за ст. 82-3 КУПрАП є суспільні відносини, що забезпечують умови у сфері охорони навколишнього природного середовища шляхом надання повної та достовірної інформації за запитом посадових осіб і зверненнями громадян та їх об'єднання щодо безпеки утворення відходів та поводження з ними, в тому числі про їх аварійні скиди та відповідні наслідки. Натомість, предметом цього адміністративного правопорушення є неповна та недостовірна інформація щодо безпеки утворення відходів та поводження з ними, в тому числі про їх аварійні скиди та відповідні наслідки [30]. У той же час безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, передбачено-

го ст. 83-1 КУПрАП за ознакою «...неповідомлення (приховування) або надання неправдивої інформації про загрозу посівам, деревним насадженням, іншій рослинності відкритого та закритого ґрунту, а також продукції рослинного походження від шкідливих організацій...» є відносини, що забезпечують надання достовірної інформації [29]. За ст. 91-4 КУПрАП безпосереднім об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини, що забезпечують умови з охорони навколишнього природного середовища в частині належного і своєчасного надання повної та достовірної інформації, передбаченої чинним законодавством. У той же час предметом цього злочину є неповна та недостовірна інформація. У відношенні ст. 188-5 КУПрАП безпосереднім об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини, що забезпечують умови з охорони встановленого порядку управління з належного надання інформації посадовим особам органів, які здійснюють контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів, радіаційної безпеки або охорону природних ресурсів. Предметом цього правопорушення є інформація. За ст. 188-11 КУПрАП, безпосереднім об'єктом є суспільні відносини, що забезпечують умови з охорони встановленого порядку управління в частині надання належної інформації посадовим особам органів Держпоживслужби України. Предметом цього злочину є неналежна інформація щодо усунення порушень санітарного законодавства [29]. За ст. 212-2 КУПрАП об'єктом є суспільні відносини, що забезпечують умови в сфері встановленого порядку управління (щодо нашого пошуку, в частині засекречування інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, які сталися або можуть статися та загрожують безпеці громадян, а також про стан здоров'я населення, його життєвий рівень — і. т. ін.). Предметом цього правопорушення є незаконно засекречена інформація про зазначені нами явища, що стосуються нашої проблеми. За ст. 212-3 КУПрАП безпосереднім об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини, що забезпечують умови з охорони встановленого порядку управління (у нашому випадку оприлюднення інформації, обов'язкове оприлюднення якої передбачене чинним законодавством. Предметом цього правопорушення є інформація, яку незаконно віднесено до інформації з обмеженим доступом [29].

Відмежування злочину, передбаченого ст. 238 КК України, від перерахованих вище адміністративно-правових правопорушень. За ст. 82-3 КУПрАП об'єктивна сторона цього правопорушення характеризується бездіяльністю (приховування інформації за відповідними запитами), активними діями (перекручення інформації за відповідними запитами), активними діями (відмова від надання повної та достовірної інформації з відповідними запитами). Стосовно ст. 83-1 КУПрАП (п. 3 цієї статті) об'єктивна сторона цього правопорушення характеризується бездіяльністю (неповідомлення, тобто приховування інформації) або діями (надання неправдивої інформації про загрозу посівам, деревам, іншій рослинності, відкритого та закритого ґрунту, а також продукції рослинного походження від шкідливих організмів). За ст. 91-4 КУПрАП об'єктивна сторона цього правопорушення характеризується актив-

ними діями, а саме відмовою від надання чи несвоєчасне надання достовірної екологічної інформації щодо ст. 188-5 КУПрАП правопорушення в частині, що нас цікавить, характеризується з об'єктивної сторони бездіяльністю (ненадання необхідної інформації, що стосується навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів, радіаційної безпеки) та активними діями (надання неправдивої інформації). Стосовно ст. 188-11 КУПрАП об'єктивна сторона цього правопорушення характеризується: бездіяльністю (ненадання необхідної інформації щодо усунення порушень санітарного законодавства); активними діями (надання неправдивої інформації). За ст. 212-2 КУПрАП об'єктивна сторона (в частині нашого) характеризується активними діями (засекречування інформації про стан довкілля, про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, про стан здоров'я населення). За ст. 212-3 КУПрАП (в частині нашого інтересу) об'єктивна сторона характеризується бездіяльністю (не оприлюднення інформації, обов'язкове оприлюднення якої передбачено чинним законодавством).

Відмежування злочину, передбаченого ст. 238 КК України, від перерахованих вище адміністративних правопорушень за ознаками суб'єкта. Так, суб'єктом цього правопорушення, передбаченого ст. 82-3 КУПрАП, може бути спеціально уповноважена, фізична осудна особа, якій до вчинення правопорушення виповнилося 16-ть років. За ст. 83-1 КУПрАП суб'єктом цього правопорушення може бути фізична осудна, спеціально уповноважена особа, якій до моменту вчинення правопорушення виповнилося 16-ть років. Стосовно правопорушення, передбаченого ст. 91-4 КУПрАП, може бути фізична осудна, спеціально уповноважена за надання екологічної інформації особа, якій до моменту вчинення правопорушення виповнилося 16-ть років. За ст. 188-5 КУПрАП суб'єктом цього правопорушення може бути фізична осудна, спеціально уповноважена особа за надання відповідної інформації. Стосовно правопорушення, передбаченого ст. 188-1 КУПрАП, суб'єктом цього діяння може бути фізична осудна, спеціально уповноважена за надання відповідної інформації особа, якій до моменту вчинення правопорушення виповнилося 16-ть років. За ст. 212-2 КУПрАП суб'єктом цього правопорушення може бути фізична осудна особа, яка має повноваження засекречувати певні види інформації. За ст. 212-3 КУПрАП суб'єктом цього правопорушення може бути фізична осудна, спеціально уповноважена особа на оприлюднення відповідної інформації.

Відмежування злочину, передбаченого ст. 238 КК України, від правопорушень, указаних у статтях 82-3, 83-1, 91-4, 188-5, 188-11, 212-2, 212-3 КУПрАП за суб'єктивною стороною від цих правопорушень. Враховуючи, що всі ці адміністративні правопорушення належать до діянь з формальним складом, та вони можуть вчинятися лише з прямим умислом. Окреслені у дослідження положення певною мірою знайшли своє відображення і в зарубіжному кримінальному законодавстві [30; 31; 32; 33; 34].

Висновки. На підставі проведеного дослідження можна дійти наступного:

1) що злочин, передбачений ст. 238 КК України, має відмінності в об'єкті та предметі з правопорушеннями, передбаченими відповідними статтями

КУПрАП; 2) що злочин, передбачений ст. 238 КК за об'єктивною стороною характеризується такими ознаками, як дії, бездіяльність, місцем, обстановкою, наслідками в ч. 2 та необхідним причинним зв'язком лише діями і наслідками, а всі перераховані адміністративно-правові порушення характеризуються лише дією та бездіяльністю; 3) за суб'єктом злочин, передбачений ст. 238 КК України, може вчинятися лише службовою особою, спеціально уповноваженою особою надавати відповідні відомості, передбачені в цій статті, а суб'єктом перерахованих адміністративно-правових деліктів може бути фізична осудна особа за надання відповідної інформації, зазначеної в статтях КУПрАП; 4) з суб'єктивної сторони злочин, передбачений ч. 1 ст. 238 КК може вчинятися лише умисно, а за ч. 2 ст. 238 КК за ознакою «що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки» тут буде умисне поведження до дій або бездіяльності і необережність до наслідків, а за перераховані адміністративно-правові порушення суб'єктивна сторона характеризується виною у формі умислу і умисел може бути лише прямим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Кудрявцев В.Н.* Общая теория квалификации преступлений / В.Н. Кудрявцев 2-е изд., перераб. и доп. — М.: «Юрист». — 2006. — 304 с.
2. *Брич Л.* Суміжні склади злочинів : поняття і основні ознаки / Л. Брич // Підприємництво, господарство і право. — 2006. — № 6. — С. 102–109.
3. *Савенкова Т.Г.* Безпосередній об'єкт злочину приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення / Т.Г. Савенкова // Юридична наука. — 2015. — № 1. — С. 101–112.
4. *Олійник В.П.* Безпосередній об'єкт злочину забруднення моря / В.П. Олійник // Юридична наука. — 2016. — № 5. — С. 25–39.
5. *Савенкова Т.Г.* Предмет злочину приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення / Т.Г. Савенкова // Юридична наука. — 2014. — № 11. — С. 125–147.
6. *Кудрявцев В.Н.* Объективная сторона преступления / В.Н. Кудрявцев // Советское уголовное право. Общая часть. Учебник / Под ред. В.Д. Меньшагина и др. — М.: Изд-во Моск. ун-та, 1974. — С. 128–143.
7. *Коржанский Н.И.* Объект и предмет уголовно-правовой охраны / Н.И. Коржанский. — М.: Изд-во Академии МВД СССР, 1980. — 248 с.
8. *Савенкова Т.Г.* Об'єктивна сторона злочину приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення / Т.Г. Савенкова // Юридична наука. — 2015. — № 7. — С. 144–157.
9. *Савенкова Т.Г.* Кваліфікуючі знаки злочину приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення / Т.Г. Савенкова // Юридична наука. — 2015. — № 9. — С. 134–140.
10. Кримінальний кодекс України 2001 р. : Закон України від 5 квітня 2001р. // Відомості Верховної Ради України від 29.06.2001. — № 25–26. — Ст. 131.
11. *Савенкова Т.Г.* Суб'єкт злочину приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення / Т.Г. Савенкова // Юридична наука. — 2017. — № 7. — С. 85–116.
12. *Олійник В.П.* Суб'єкт злочину забруднення моря / В.П. Олійник // Юридична наука. — 2017. — № 6. — С. 42–63.

13. *Рарог А.И.* Субъективная сторона и квалификация преступлений / А.И. Рарог. — М. : ООО «Профобразование», 2001. — 135 с.
14. *Воробей П.А.* Теорія і практика кримінально-правового ставлення в вину / П.А. Воробей. — К. : НАВСУ, 1997. — 184 с.
15. *Никифоров Б.С.* Применение общего определения умысла и норм Особенной части УК / Б.С. Никифоров // Советское государство и право. — 1966. — № 7. — С. 117—199.
16. *Савенкова Т.Г.* Суб'єктивна сторона складу злочину, передбаченого ст. 238 КК України / Т.Г. Савенкова // Юридична наука. — 2011. — № 6. — С. 119—128.
17. *Олійник В.П.* Суб'єктивна сторона злочину забруднення моря / В.П. Олійник // Юридична наука. — 2017. — № 7. — С. 38—63.
18. *Дурманов Н.Д.* Понятие преступления / Николай Дмитриевич Дурманов. — М. — Л. : АН СССР, 1948. — 311 с.
19. *Лисов М.* Ограничение преступления от проступка по должности / М. Лисов. — Советская юстиция. — 1972. — № 1. — С. 13—14.
20. *Строгович М.С.* Основные вопросы советской социалистической законности / М.С. Строгович. — М. : Наука, 1966. — 252 с.
21. *Клюшниченко А.П.* Административно-правовая борьба с мелким хуліганством и злостным п'янством / А.П. Клюшниченко. — Киев, 1967. — 128 с.
22. *Даньшин И.Н.* Уголовно-правовая охрана общественного порядка / И.Н. Даньшин. — М. : Юрид. лит., 1973. — 200 с.
23. *Якуба О.М.* Советское административное право. Общая часть / О.М. Якуба. — Киев : Вища школа, 1975. — 231 с.
24. *Пионтковский А.А.* Курс советского уголовного права / А.А. Пионтковский. — Наука, 1970, т. 2. — 516 с.
25. *Лунев А.Е.* Административная ответственность за правонарушения / А.Е. Лунев. — М. : Госюриздат, 1961. — 186 с.
26. *Якупов А.Ш.* Советское уголовное право. Часть Общая / А.Ш. Якупов. — Киев : КВШ МВД СССР, 1973. — 516 с.
27. *Кузнецова Н.Ф.* Преступление и преступность / Н.Ф. Кузнецова. — М. : Изд-во МГУ, 1969. — 232 с.
28. *Куринов Б.А.* Основы квалификации преступлений / Б.А. Куринов. — М. : Изд-во Моск.ун-та, 1984. — 181 с.
29. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // Відомості Верховної Ради України. — 2017. — № 35. — Ст. 376.
30. The Polish Penal Code / edited by candidate of law, assistant professor A.I. Lukashov, and Dj, prof. N.F. Kuznetsova introduction by candidate of law, assistant professor A.I. Lukashov and candidate of law E.A. Sarkisova, translated from Polish by D.A. Barilovitch. — St. Petersburg : «Yundichesky Centei Press», 2001.— 234 p.
31. The Bulgarian Penal Code / edited by candidate of Law, assistant professor A.I. Lukashov; introduction by Y.I. Aidarov. — St. Petersburg : «Yuridichesky Center — Press», 2001. — 298 p.
32. The Swiss Penal Code / Preface by a member of the Council of Federation the Federal Assembly of the RF. N. Volkov; edited, translated from German, and introduction by Candidate of Law A.V. Serebrennikova. — St. Petersburg : «Yuridichesky Center — Press», 2002. — 366 p.
33. THE JAPANESE PENAL CODE / Edited and introduction by Doctor of Law, prof. A.I. Korobeev. — St Petersburg : «Yuridichesky Center — Press», 2002. — 226p.

34. Criminal Legislation of Norway / Edited and introductory article by Doctor of Law, professor Yn.V. Golik; translated from Norwegian A.V. Zhmenya. — St. Petersburg : «Yuridicheskyy Center — Press», 2002. — 366 p.

REFERENCES

1. *Kudrjavcev V.N.* Obshhaja teorija kvalifikacii prestuplenij / V.N. Kudrjavcev 2-e izd., pererab. i dop. — M. : «Jurist». — 2006. — 304 s.
2. *Brych L.* Sumizhni sklady zlochyniv : poniattia i osnovni oznaky / L. Brych // Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo. — 2006. — № 6. — S. 102–109.
3. *Savenkova T.H.* Bezposerednii ob'ekt zlochynu prykhovuvannia abo perekruчення vidomostei pro ekolohichniy stan abo zakhvoriuvanist naselennia / T.H. Savenkova // Yurydychna nauka. — 2015. — № 1. — S. 101–112
4. *Oliinyk V.P.* Bezposerednii ob'ekt zlochynu zabrudnennia moria / V.P. Oliinyk // Yurydychna nauka. — 2016. — № 5. — S. 25–39.
5. *Savenkova T.H.* Predmet zlochynu prykhovuvannia abo perekruчення vidomostei pro ekolohichniy stan abo zakhvoriuvanist naselennia / T.H. Savenkova // Yurydychna nauka. — 2014. — № 11. — S. 125–147.
6. *Kudrjavcev V.N.* Obektivnaja storona prestuplenija / V.N. Kudrjavcev // Sovetskoe ugovnoe pravo. Obshhaja chast'. Uchebnik / Pod red. V. D. Men'shagina i dr. — M. : Izd-vo Mosk. un-ta, 1974. — S. 128–143.
7. *Korzhanskij N.J.* Obekt i predmet ugovno-pravovoj ohrany / N.J. Korzhanskij. — M. : Izd-vo Akademii MVD SSSR, 1980. — 248 s.
8. *Savenkova T.H.* Obiektivna storona zlochynu prykhovuvannia abo perekruчення vidomostei pro ekolohichniy stan abo zakhvoriuvanist naselennia / T.H. Savenkova // Yurydychna nauka. — 2015. — № 7. — S. 144–157.
9. *Savenkova T.H.* Kvalifikuiuchi znaky zlochynu prykhovuvannia abo perekruчення vidomostei pro ekolohichniy stan abo zakhvoriuvanist naselennia / T.H. Savenkova // Yurydychna nauka. — 2015. — № 9. — S. 134–140.
10. Kryminalnyi kodeks Ukrainy 2001 r. : Zakon Ukrainy vid 5 kvitnia 2001r. // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 29.06.2001. — № 25–26. — St. 131.
11. *Savenkova T.H.* Subiekt zlochynu prykhovuvannia abo perekruчення vidomostei pro ekolohichniy stan abo zakhvoriuvanist naselennia / T.H. Savenkova // Yurydychna nauka. — 2017. — №7. — S. 85–116.
12. *Oliinyk V.P.* Subiekt zlochynu zabrudnennia moria / V.P. Oliinyk // Yurydychna nauka. — 2017. — №6. — S. 42–63.
13. *Rarog A.I.* Subektivnaja storona i kvalifikacija prestuplenij / A.I. Rarog. — M. : OOO «Profobrazovanie», 2001. — 135 s.
14. *Vorobei P.A.* Teoriia i praktyka kryminalno-pravovoho stavlennia v vynu / P.A. Vorobei. — K. : NAVSU, 1997. — 184 s.
15. *Nikiforov B.S.* Primenenie obshhego opredelenija umysla i norm Osobnoy chasti UK / B.S. Nikiforov // Sovetskoe gosudarstvo i pravo. — 1966. — № 7. — S. 117–199.
16. *Savenkova T.H.* Subiektivna storona skladu zlochynu, peredbachenoho st. 238 KK Ukrainy / T.H. Savenkova // Yurydychna nauka. — 2011. — № 6. — S. 119–128.
17. *Oliinyk V.P.* Subiektivna storona zlochynu zabrudnennia moria / V.P. Oliinyk // Yurydychna nauka. — 2017. — № 7. — S. 38–63.
18. *Durmanov N.D.* Ponjatie prestuplenija / Nikolaj Dmitrievich Durmanov. — M. — L. : AN SSSR, 1948. — 311 s.

19. *Lysov M.* Ogranichenie prestuplenija ot prostupka po dolzhnosti / M. Lisov. – Sovetskaja justicija. – 1972. – №1. – S. 13–14.
20. *Strogovich M.S.* Osnovnye voprosy sovetskoj socialisticheskoj zakonnosti / M.S. Strogovich. – M. : Nauka, 1966. – 252 s.
21. *Kljushnichenko A.P.* Administrativno-pravovaja bor'ba s melkim huliganstvom i zlostnym p'janstvom / A.P. Kljushnichenko. – Kiev, 1967. – 128 s.
22. *Dan'shin I.N.* Ugolovno-pravovaja ohrana obshhestvennogo porjadka / I.N. Dan'shin. – M. : Jurid. lit., 1973. – 200 s.
23. *Jakuba O.M.* Sovetskoe administrativnoe pravo. Obshhaja chast' / O.M. Jakuba. – Kiev : Vyshcha shkola, 1975. – 231 s.
24. *Piontkovskij A.A.* Kurs sovetskogo ugolovnogo prava / A.A. Piontkovskij. – Nauka, 1970, t. 2. – 516 s.
25. *Lunev A.E.* Administrativnaja otvetstvennost' za pravonarushenija / A.E. Lunev. – M. : Gosjurizdat, 1961. – 186 s.
26. *Jakupov A.Sh.* Sovetskoe ugolovnoe pravo. Chast' Obshhaja / A.Sh. Jakupov. – Kiev : KVSh MVD SSSR, 1973. – 516 s.
27. *Kuznecova N.F.* Prestuplenie i prestupnost' / N.F. Kuznecova. – M. : Izd-vo MGU, 1969. – 232 s.
28. *Kurinov B.A.* Osnovy kvalifikacii prestuplenij / B.A. Kurinov. – M. : Izd-vo Mosk.un-ta, 1984. – 181 s.
29. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia : Zakon Ukrainy vid 07.12.1984 № 8073-X // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2017. – № 35. – St. 376.
30. The Polish Penal Code / edited by candidate of law, assistant professor A.I. Lukashov, and Dj, prof. N.F. Kuznetsova introduction by candidate of law, assistant professor A.I. Lukashov and candidate of law E.A. Sarkisova, translated from Polish by D.A. Barilovitch. – St. Petersburg : «Yundicheskyy Centei Press», 2001. – 234 p.
31. The Bulgarian Penal Code / edited by candidate of Law, assistant professor A.I. Lukashov; introduction by Y.I. Aidarov. – St. Petersburg : «Yuridicheskyy Center – Press», 2001. – 298 p.
32. The Swiss Penal Code / Preface by a member of the Council of Federation the Federal Assembly of the RF. N. Volkov; edited, translated from German, and introduction by Candidate of Law A.V. Serebrennikova. – St. Petersburg : «Yuridicheskyy Center – Press», 2002. – 366 p.
33. THE JAPANESE PENAL CODE / Edited and introduction by Doctor of Law, prof. A.I. Korobeev. – St Petersburg : «Yuridicheskyy Center – Press», 2002. – 226p.
34. Criminal Legislation of Norway / Edited and introductory article by Doctor of Law, professor Yn.V. Golik; translated from Norwegian A.V. Zhmenya. – St. Petersburg : «Yuridicheskyy Center – Press», 2002. – 366 p.

Савенкова Т.Г. Відмежування злочину приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення від суміжних злочинів та аналогічного адміністративного делікту

У статті проведено відмежування злочину, передбаченого ст. 238 КК України, від злочину, описаного диспозиції ч. 3 ст 243 КК України та від адміністративно-правових порушень, передбачених статтями 82-3, 83-1, 91-4, 188-5, 188-11, 212-2, 212-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення за елементами та ознаками цих правопорушень. Проаналізовані загальні положення щодо відмежування суміжних злочинів та аналогічних адміністративно-правових деліктів.

Ключові слова: злочин, суміжні злочини, відмежування злочинів від суміжних злочинів, відмежування злочинів від аналогічних адміністративно-правових деліктів.

Савенкова Т.Г. Отграничение преступления сокрытие или искажение сведений об экологическом состоянии или заболеваемости населения от смежных преступлений и аналогичного административного деликта

В статье проведено отграничение преступления, предусмотренного ст. 238 УК Украины, от преступления, описанного в диспозиции ч. 3 ст. 243 УК Украины, от административно-правовых правонарушений, предусмотренных статьями 82-3, 83-1, 91-4, 188-5, 188-11, 212-2, 212 -3 Кодекса Украины об административных правонарушениях по элементам и признакам этих правонарушений. Проанализированы общие положения отграничений от смежных преступлений и аналогичных административно-правовых деликтов.

Ключевые слова: преступление, смежные преступления, отграничения преступлений от смежных преступлений, отграничения преступлений от аналогичных административно-правовых деликтов.

Savenkova T. Separation of a Crime of Concealing or Distorting Information about the Ecological State or Morbidity of the Population from Related Offenses and Similar Administrative Delinquency

The article distinguishes the crime provided for in Art. 238 of the Criminal Code of Ukraine from the crime described in the disposition of Part 3 of Article 243 of the Criminal Code of Ukraine and from administrative violations stipulated by Articles 82-3, 83-1, 91-4, 188-5, 188-11, 212-2, 212-3 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses on the ground of the elements and features of these offenses. The general provisions on the separation of related offenses and similar administrative and legal cases are analyzed.

Keywords: Crime; Related Crimes; Separation of Crimes from Related Offenses; Separation of Crimes from Similar Administrative and Legal Delinquencies

Стаття надійшла до редакції: 11.08.2017.